

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği Sunumu

Dr. M. İbrahim Turhan
Başkan Yardımcısı

10 Şubat 2010

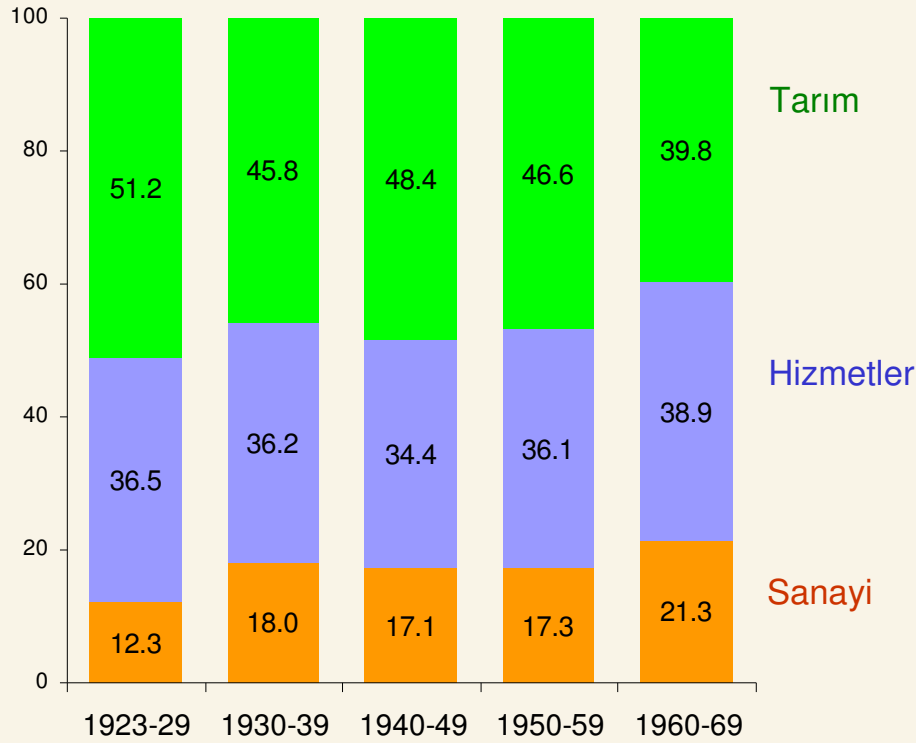
Sunum Planı

- I. 1970 Öncesi Türkiye Ekonomisi
- II. 1970'ler Türkiye Ekonomisi
- III. 1980'ler Türkiye Ekonomisi
- IV. 1990'lar Türkiye Ekonomisi
- V. 2002 Reformları ve Sonuçları

1970 Öncesi Türkiye Ekonomisi

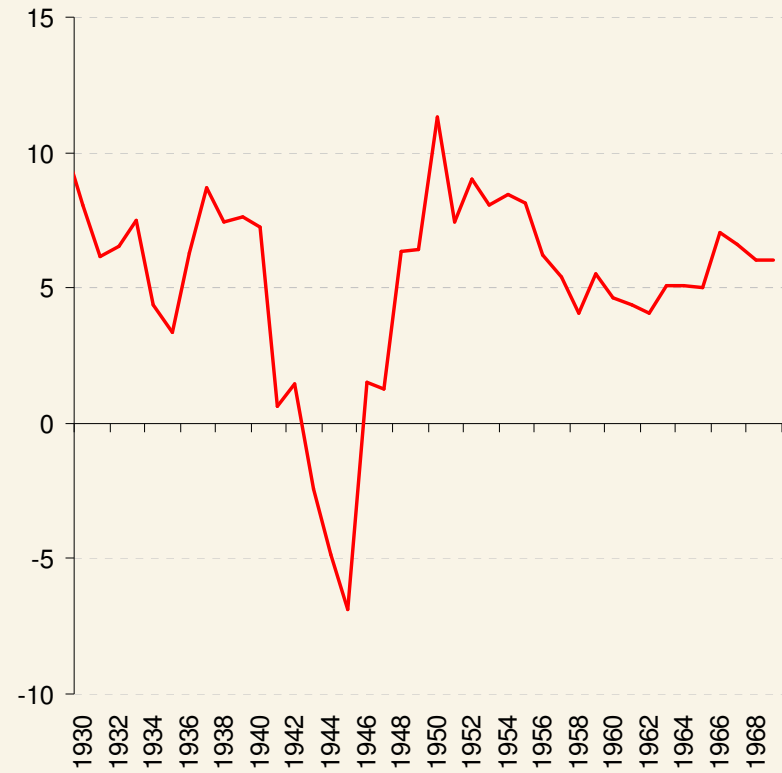
GSYİH'nin Sektörel Dağılımı
(1923 – 1970, yüzde)

Kaynak: TÜİK, TCMB

Büyüme Hızı

(1925 – 1970, yıllık yüzde değişim, 5 yıllık hareketli ortalama)

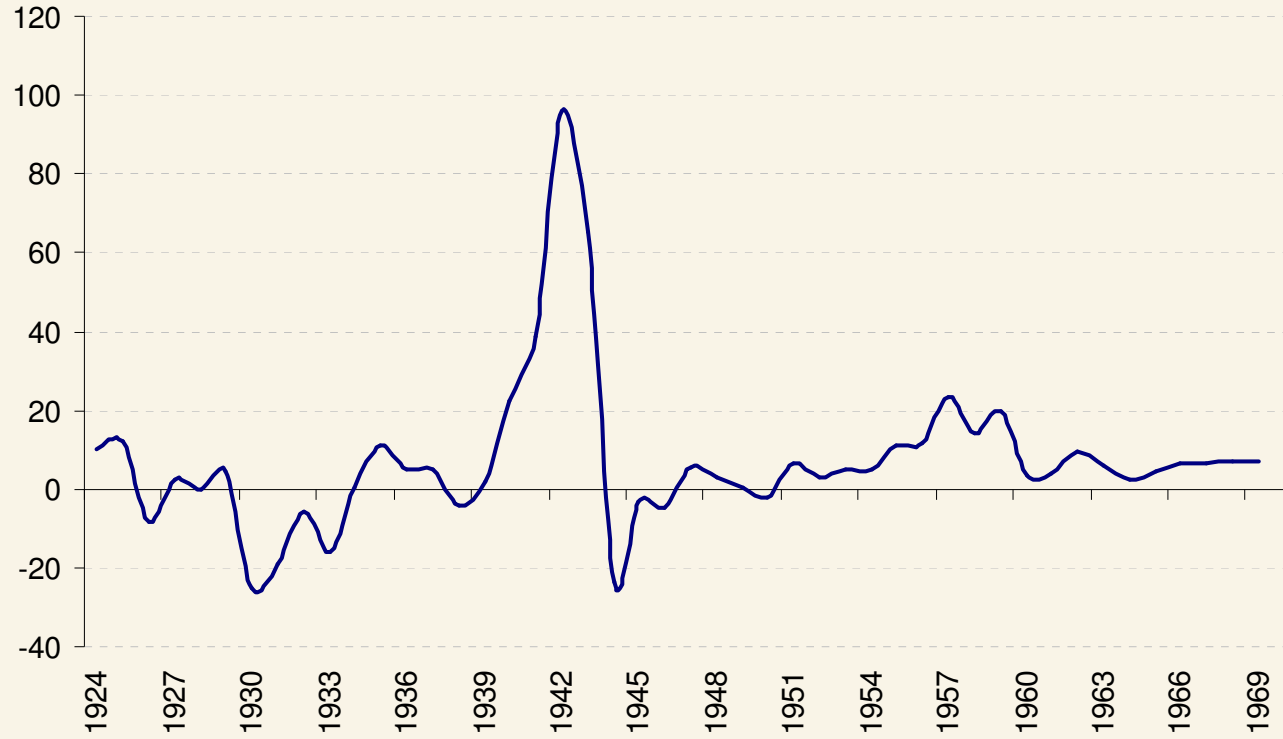
Kaynak: TÜİK, TCMB

1970 Öncesi Türkiye Ekonomisi

Enflasyon Oranı

(1939 – 1970, GSMH deflatörü, yıllık yüzde değişim)

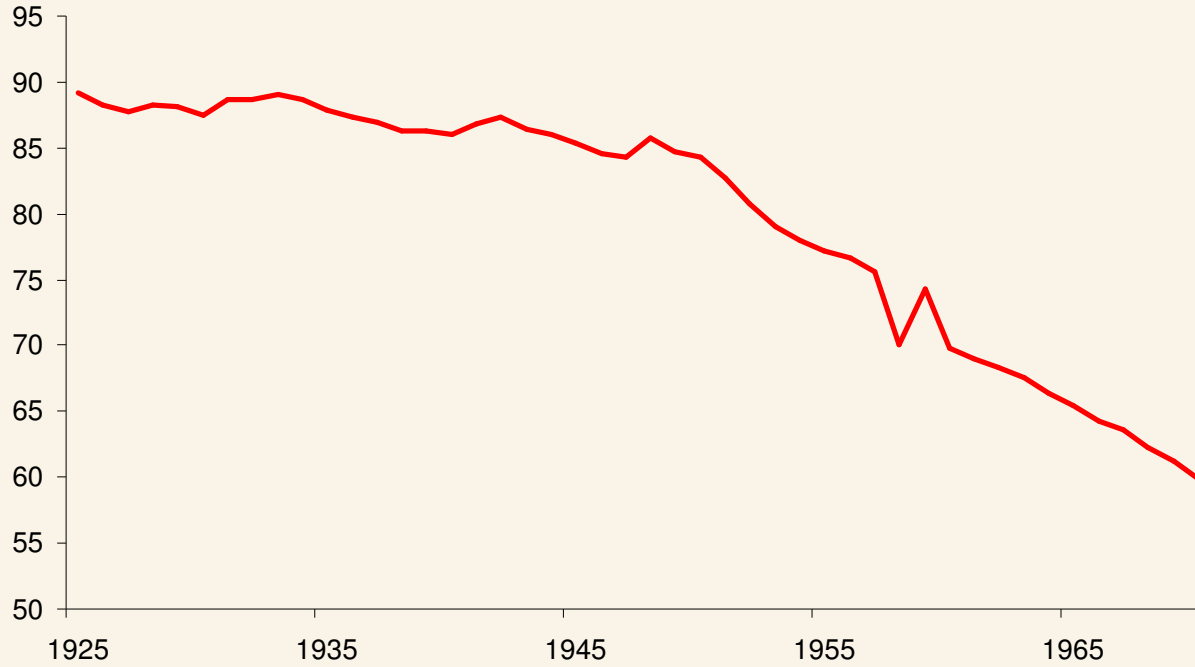

Kaynak: TÜİK, TCMB

1970 Öncesi Türkiye Ekonomisi

Tarım ve Hayvancılık Sektörünün İşgücü İçerisindeki Payı (1925 – 1970, yüzde)

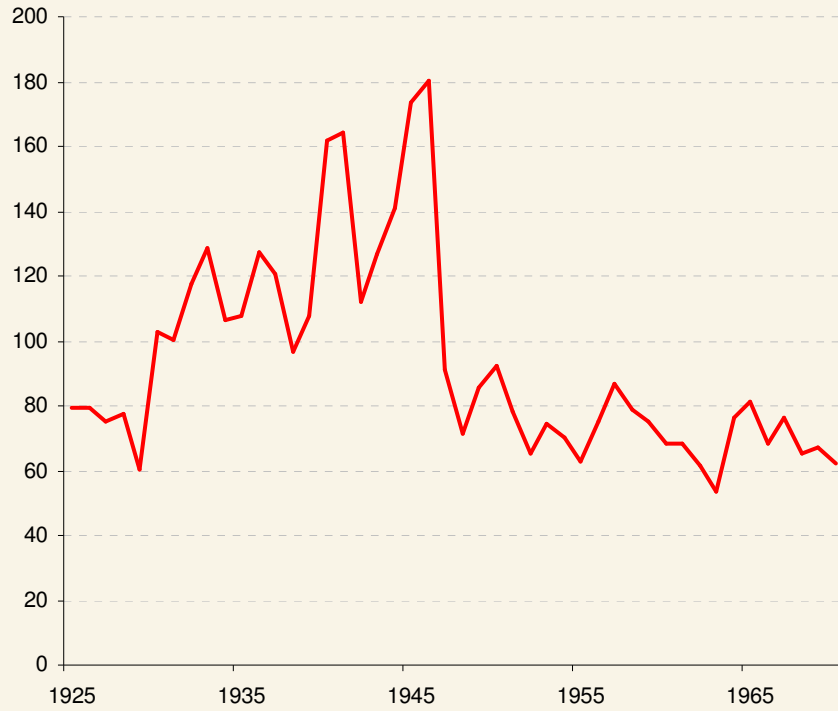

Kaynak: TÜİK, TCMB

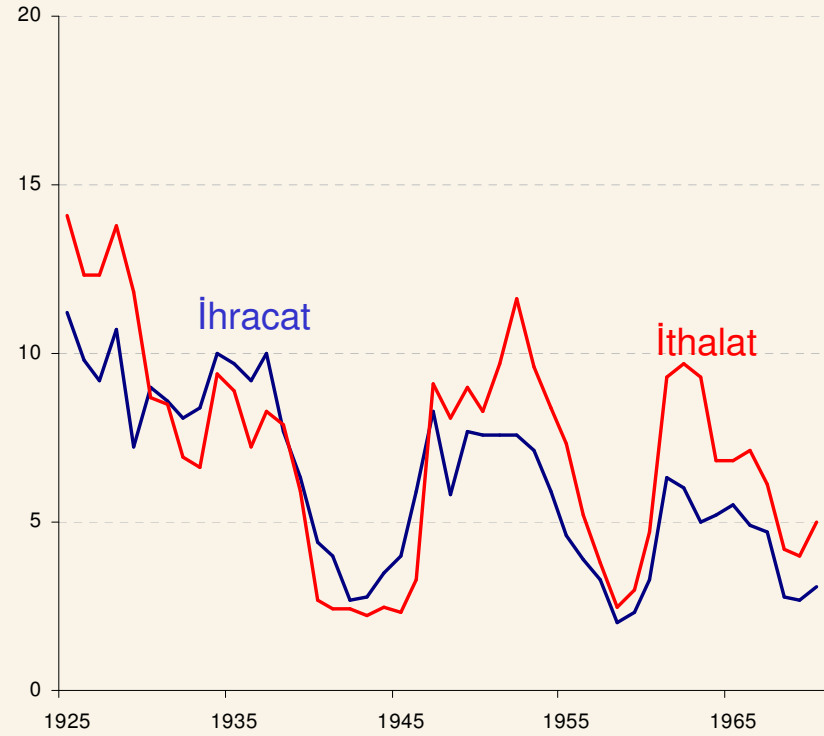
1970 Öncesi Türkiye Ekonomisi

İhracatın İthalatı Karşılama Oranı
(1923 – 1970, yüzde)

Kaynak: TÜİK, TCMB

İhracat ve İthalatın GSYİH'ye Oranı
(1925 – 1970, yüzde)

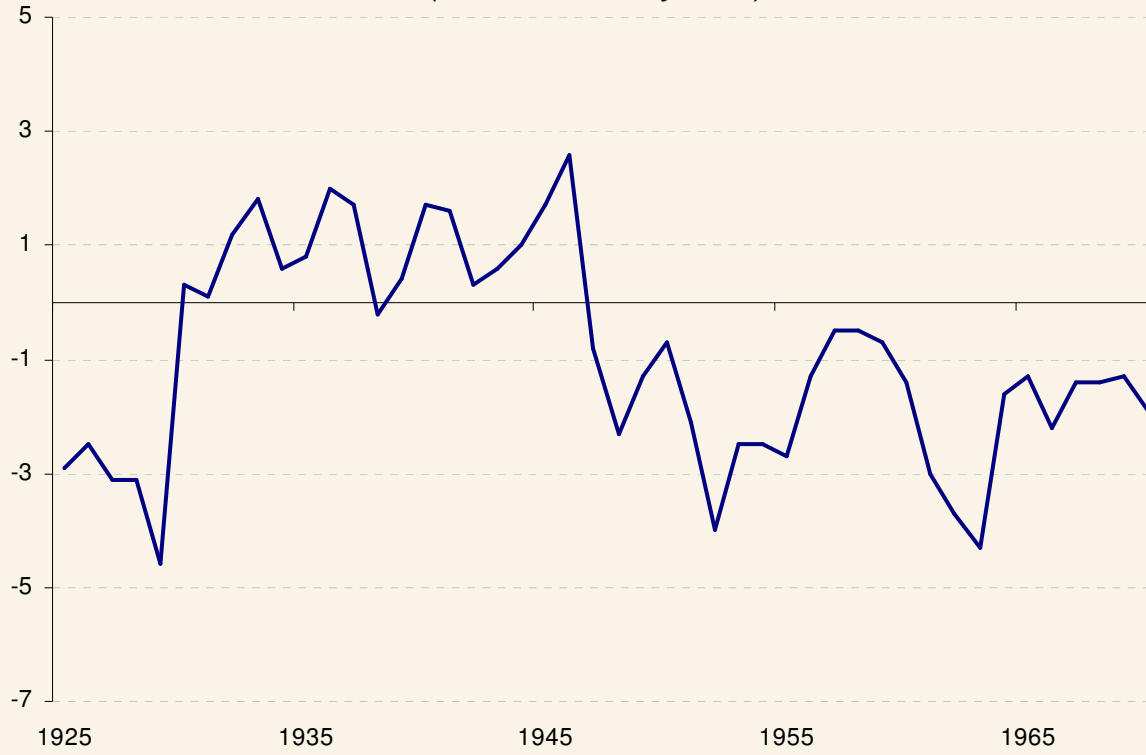

Kaynak: TÜİK, TCMB

1970 Öncesi Türkiye Ekonomisi

Dış Ticaret Açığının GSYİH'ye Oranı
(1925 - 1970, yüzde)

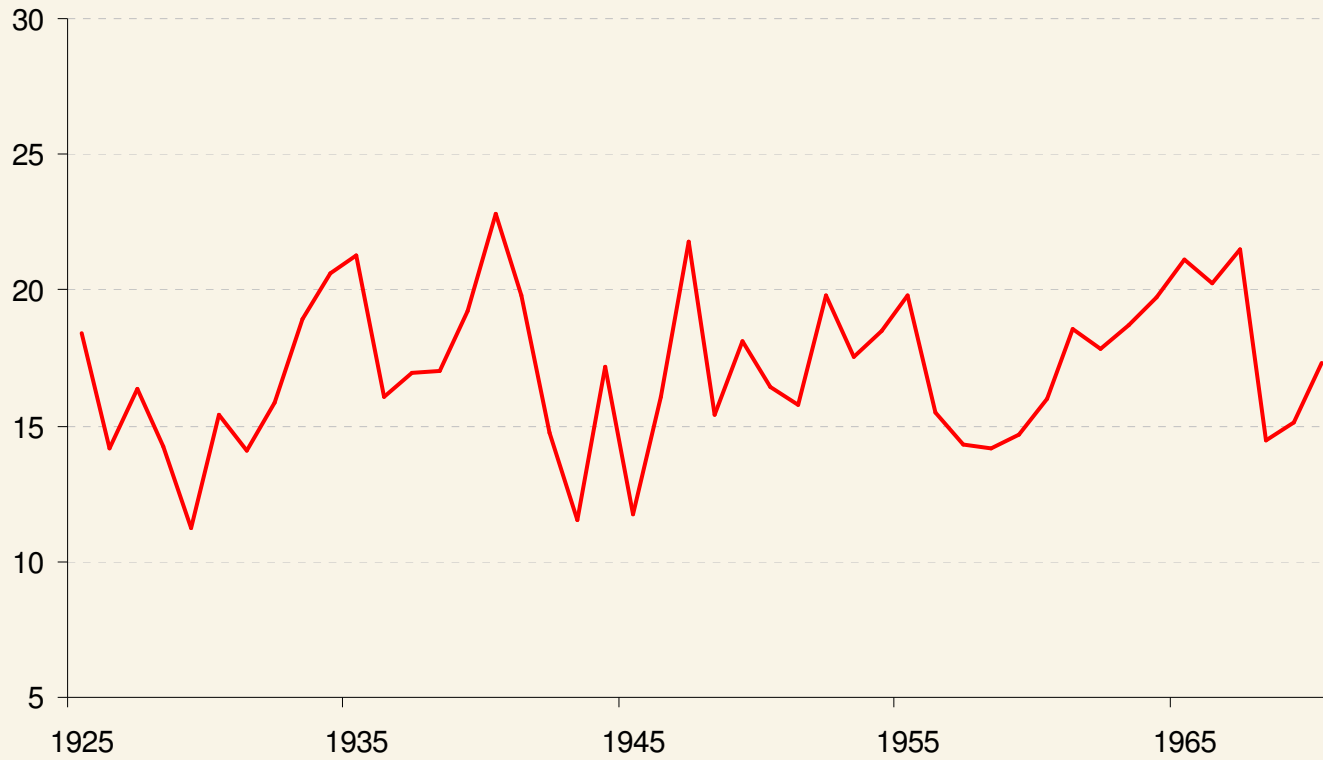

Kaynak: TÜİK, TCMB

1970 Öncesi Türkiye Ekonomisi

Bütçe Giderlerinin GSYİH'ye Oranı
(1925 – 1970, yüzde)

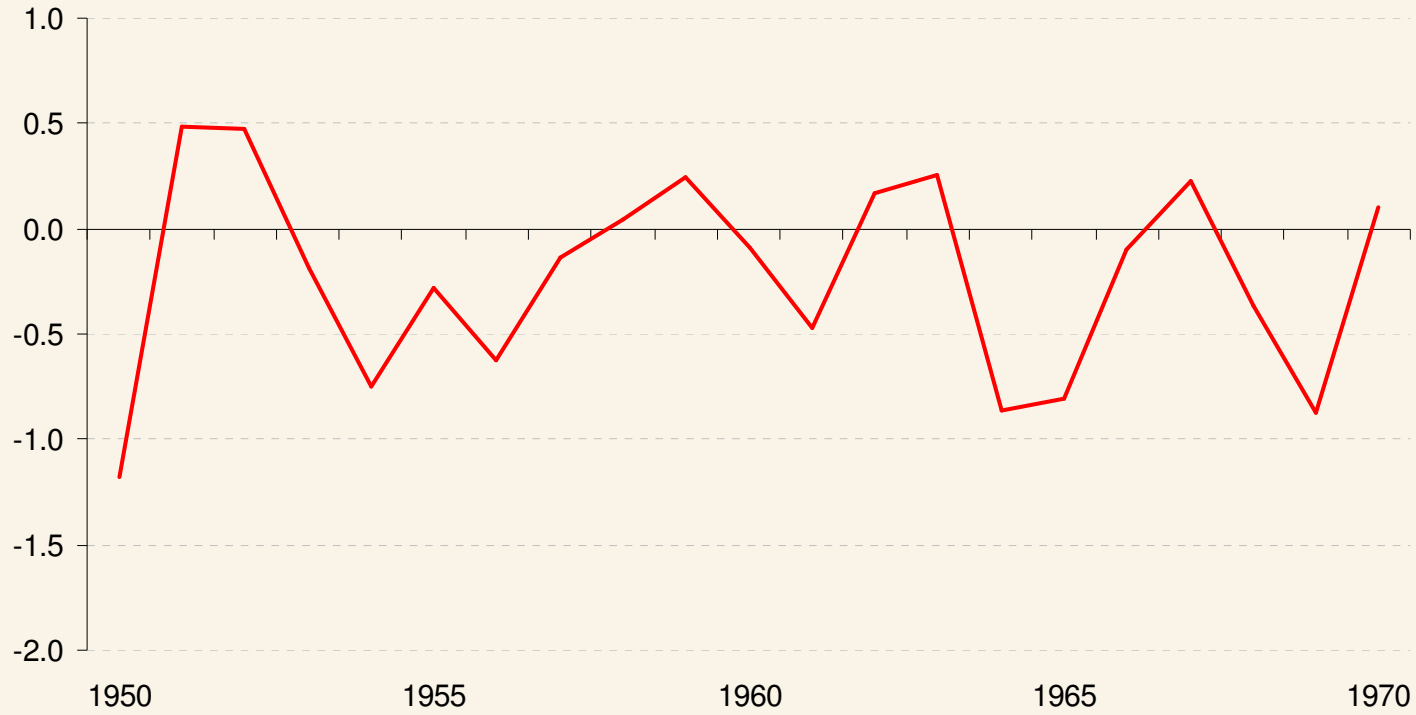
Kaynak: TÜİK, TCMB

1970 Öncesi Türkiye Ekonomisi

Bütçe Açığının GSYİH'ye Oranı
(1950 – 1970, yüzde)

Kaynak: DPT, TCMB

IMF ile Yapılan Kredi Sözleşmeleri

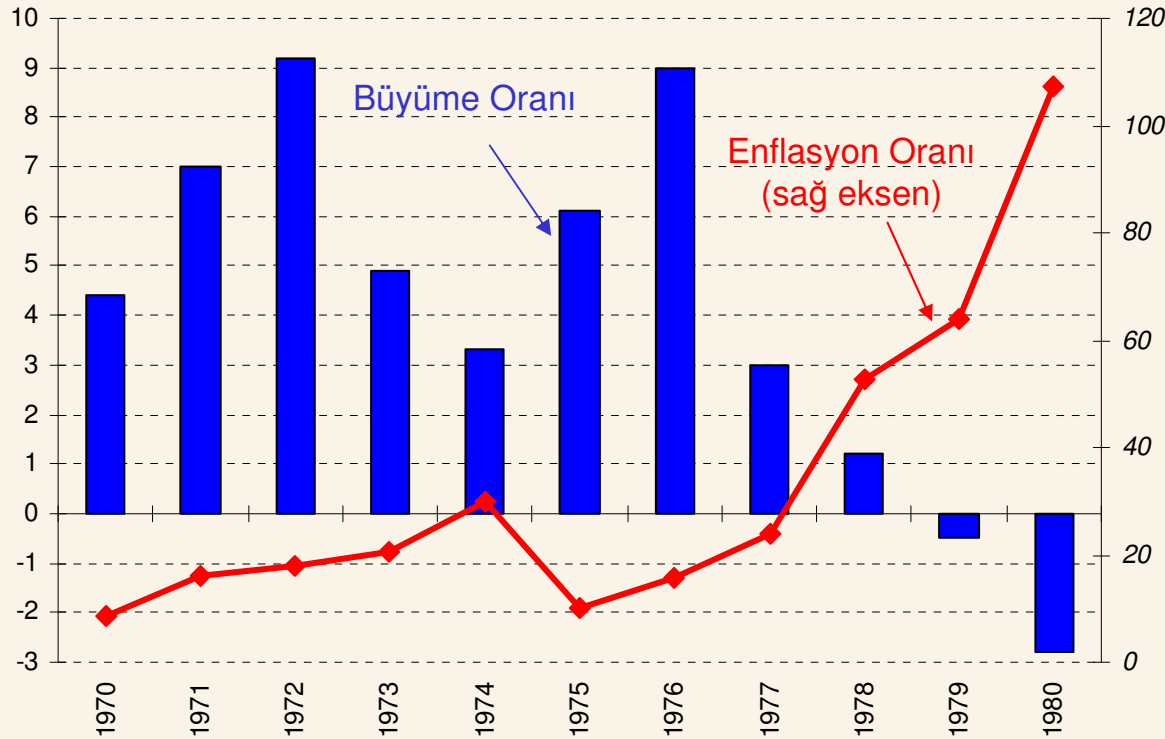
Stand-By No	Anlaşma Tarihi	Süre (Ay)	Öngörülen Kredi (Milyon SDR)	Kullanılan Kredi (Milyon SDR)
1	1961	12	37.5	16.0
2	1962	9	31.0	15.0
3	1963	11	21.5	21.5
4	1964	11	21.5	19.0
5	1965	12	21.5	0.0
6	1966	12	21.5	21.5
7	1967	11	27.0	27.0
8	1968	9	27.0	27.0
9	1969	12	27.0	10.0
10	1970	12	90.0	90.0
11	1978	24	300.0	90.0
12	1979	12	250.0	230.0
13	1980	36	1250.0	1250.0
14	1983	12	225.0	56.3
15	Nisan 1984	12	225.0	168.8
16	Temmuz 1994	14	610.5	460.5
17	Aralık 1999 - Ek Rezerv İmkanı	36	15038.4	11739.0
	Aralık 2000	12	5784.0	5784.0
18	Şubat 2002	36	12821.2	11914.0
19	Mayıs 2005	36	6662.0	4413.6

1970'ler Türkiye Ekonomisi

Zayıf koalisyon hükümetleri ve yükselen sosyal tansiyon finansal zorluklarla birleşerek ülke riskini artırmıştır.

Büyüme ve Enflasyon Oranı
(1970 – 1980, yıllık yüzde değişim)

Kaynak: TÜİK, TCMB

➤ 1970-76

Ortalama Büyüme: 6.3
Standart Sapma: 2.3

Ortalama Enflasyon: 16.9
Standart Sapma: 7.1

➤ 1977-80

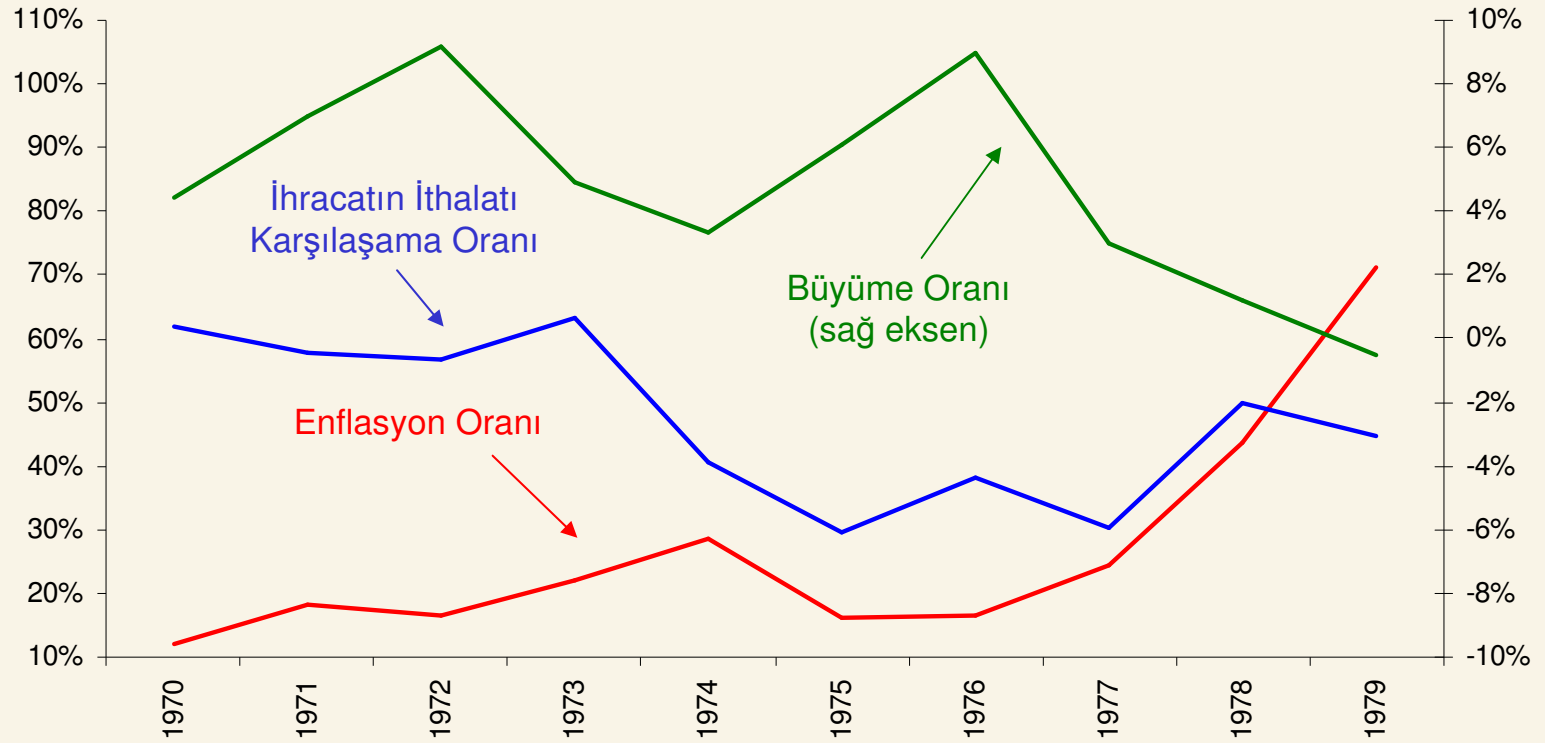
Ortalama Büyüme: 2.0
Standart Sapma: 4.5

Ortalama Enflasyon: 52.7
Standart Sapma: 36.4

1970'ler Türkiye Ekonomisi

Enflasyon, Büyüme ve İhracatın İthalatı Karşılama Oranı
(1970 – 1979, yüzde)

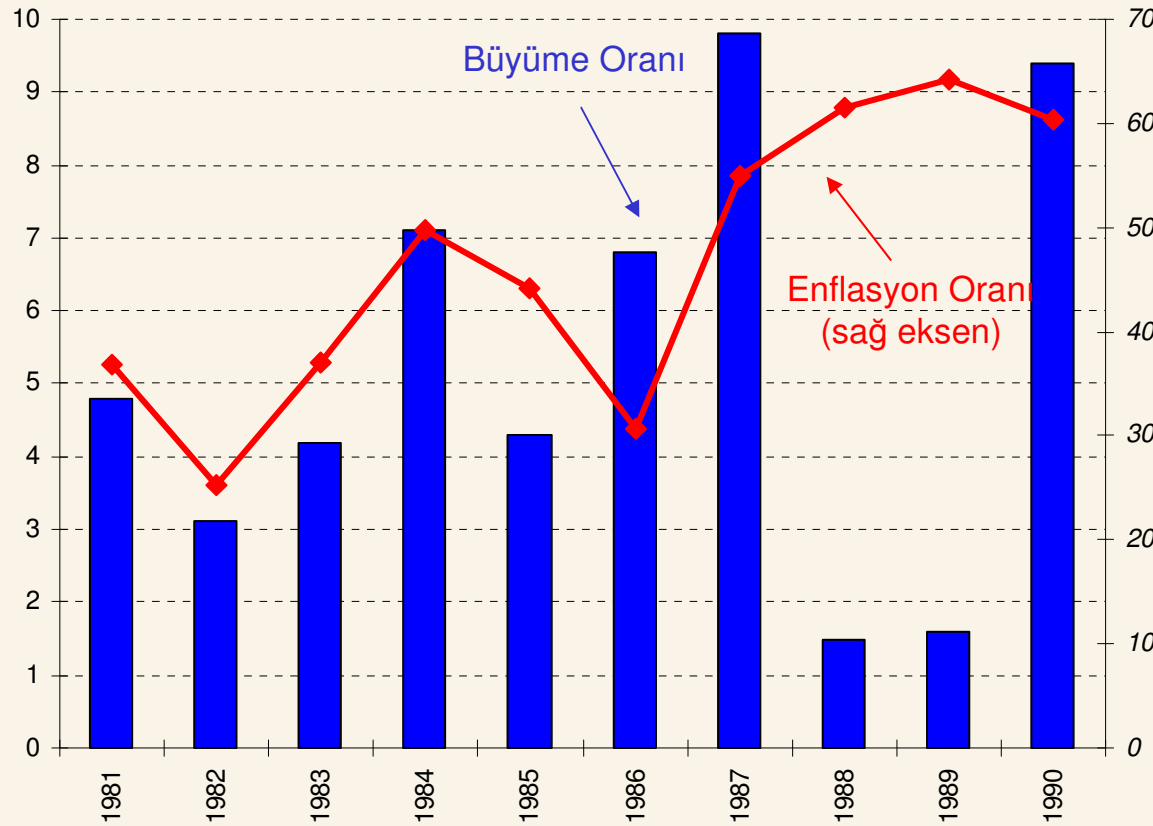

Kaynak: TÜİK, TCMB

1980'ler Türkiye Ekonomisi

Büyüme ve Enflasyon Oranı (1981 – 1990, yıllık yüzde değişim)

Kaynak: TÜİK, TCMB

➤ 1981-86

Ortalama Büyüme: 5,1
Standart Sapma: 1,6

Ortalama Enflasyon: 37,3
Standart Sapma: 8,8

➤ 1987-90

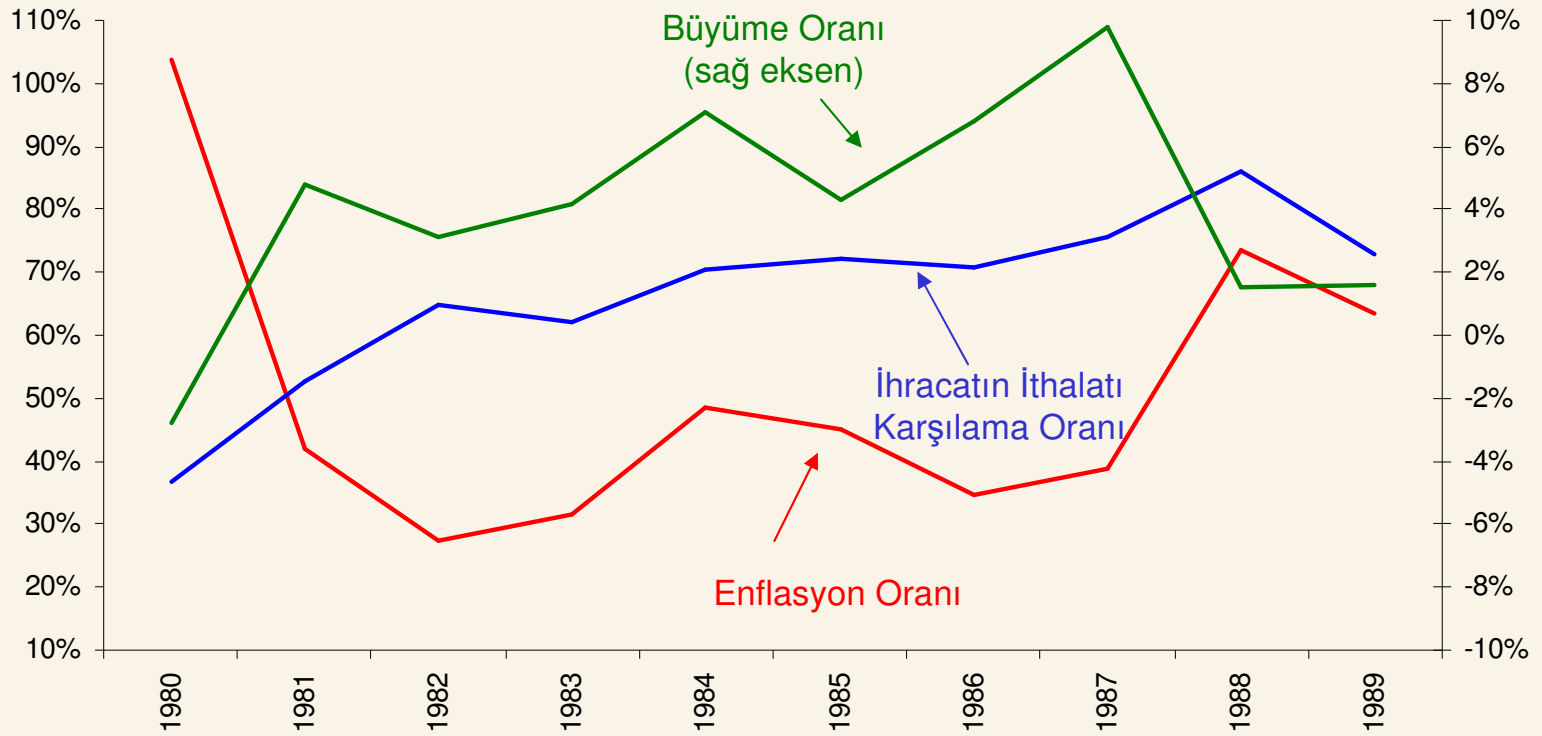
Ortalama Büyüme: 5,6
Standart Sapma: 4,7

Ortalama Enflasyon: 60,3
Standart Sapma: 3,9

1980'ler Türkiye Ekonomisi

Enflasyon, Büyüme ve İhracatın İthalatı Karşılama Oranı
(1980 – 1989, yüzde)

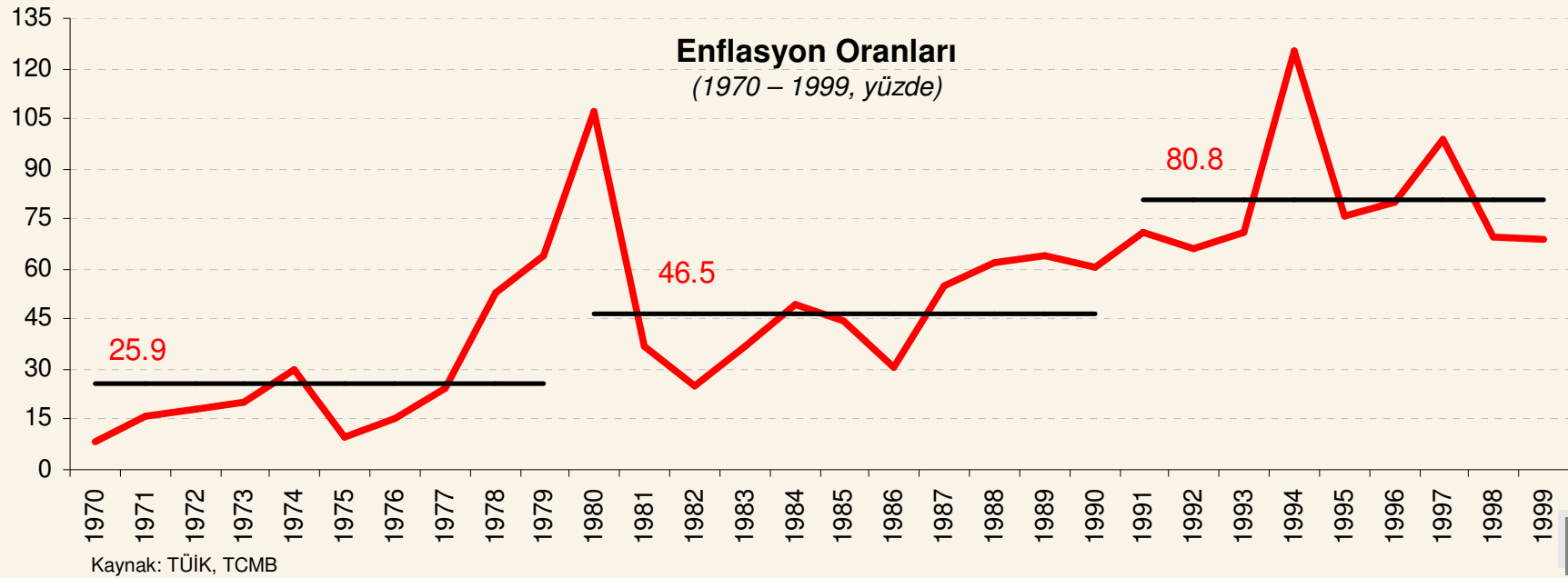

Kaynak: TÜİK, TCMB

1990'lar Türkiye Ekonomisi

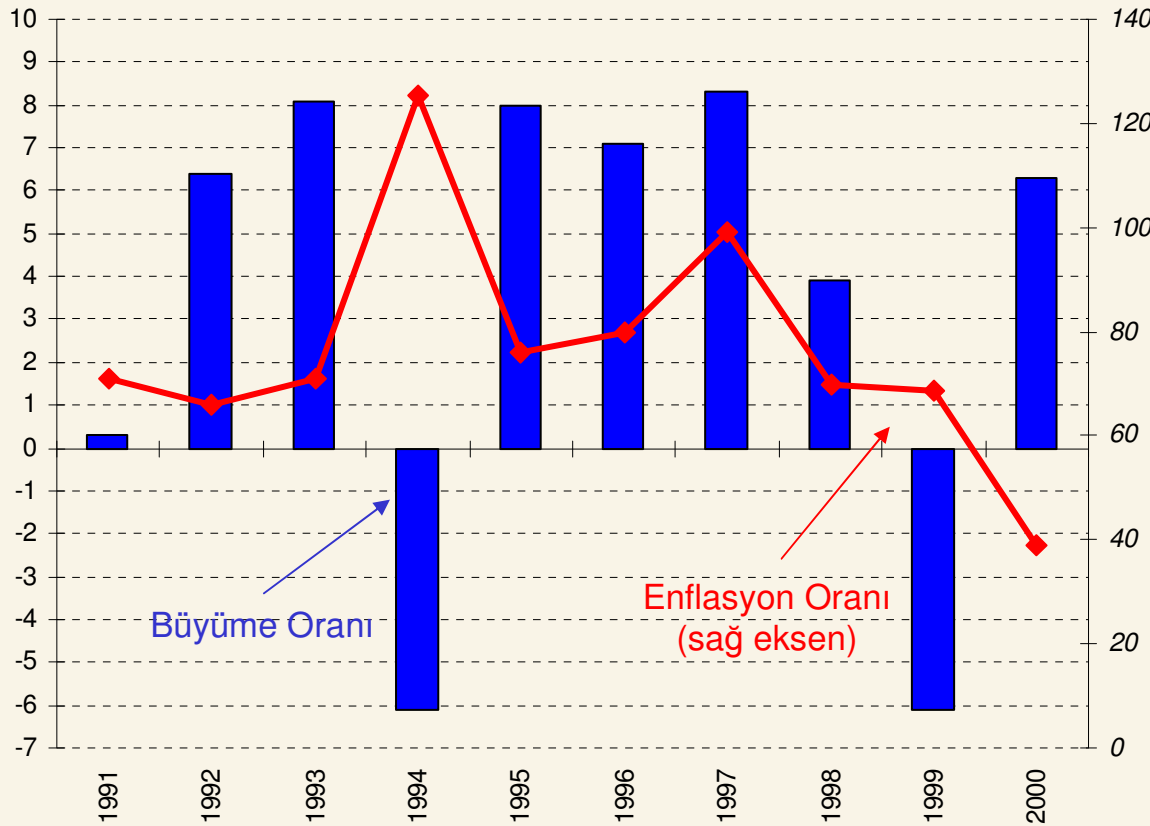
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Nominal Kamu Dengesi	-12.4	-13.1	-10.2	-6.4	-13.2	-13.1	-15.9	-24.5
Net Faiz Ödemeleri	5.4	7.5	10.0	9.1	11.9	11.0	16.4	20.0
Bütçe İçerisindekiler	3.7	5.8	7.7	7.3	10.0	7.7	11.5	13.7
TÜFE	70.1	66.1	106.3	93.7	82.3	85.7	84.6	64.9
Hazine Borçlanma Oranı	97.8	90.3	150.6	124.2	132.2	107.4	115.5	104.6
Türk Lirasının ABD Doları Karşısındaki Değer Kaybı Oranı	64.6	60.5	169.9	53.5	77.9	86.9	71.6	61.0

1990'lar Türkiye Ekonomisi

Büyüme ve Enflasyon Oranı
(1991 – 2000, yıllık yüzde değişim)

Kaynak: TÜİK, TCMB

➤ 1991-99

Ortalama Büyüme: 3,3
Standart Sapma: 5,9

Ortalama Enflasyon: 80,8
Standart Sapma: 19,5

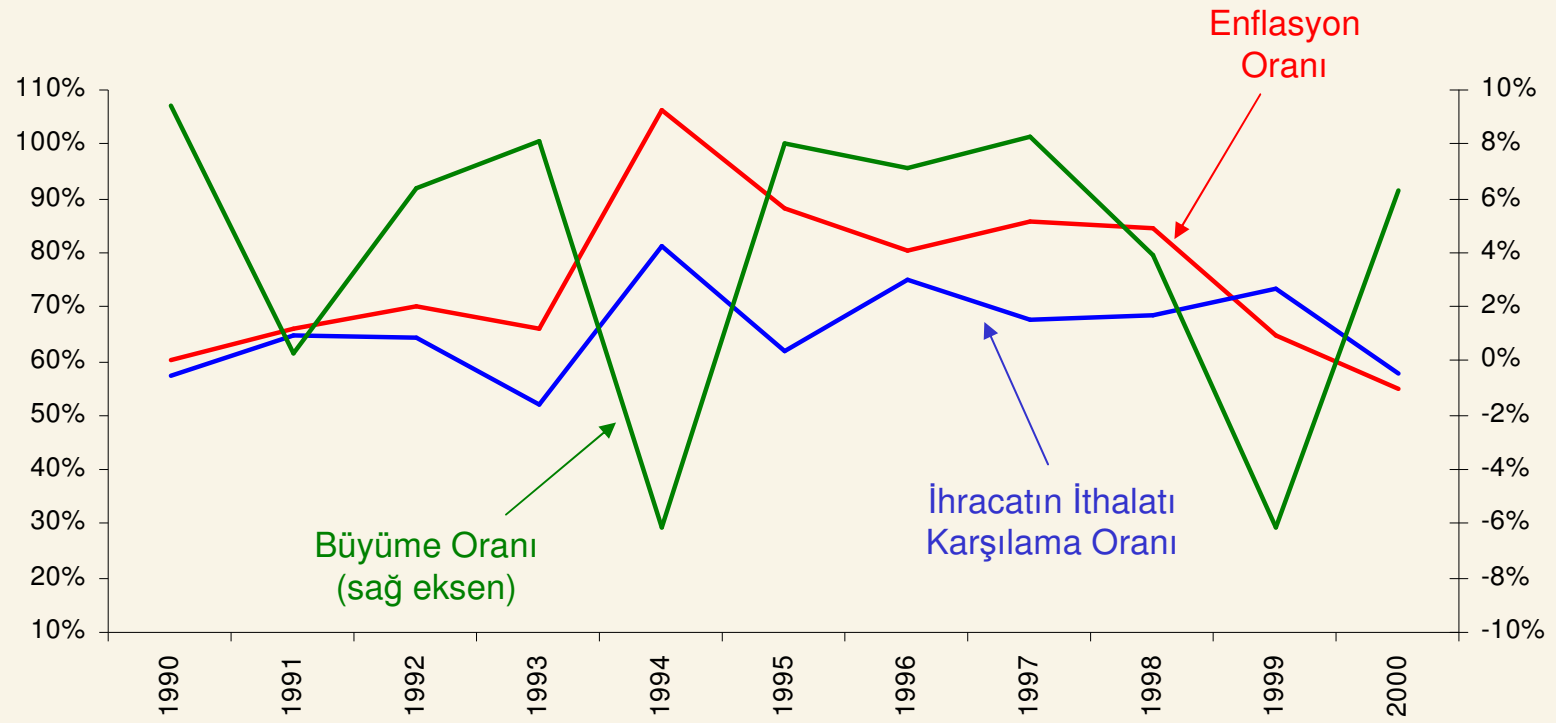

1990'lar Türkiye Ekonomisi

Enflasyon, Büyüme ve İhracatın İthalatı Karşılama Oranı

(1990 – 2000, yüzde)

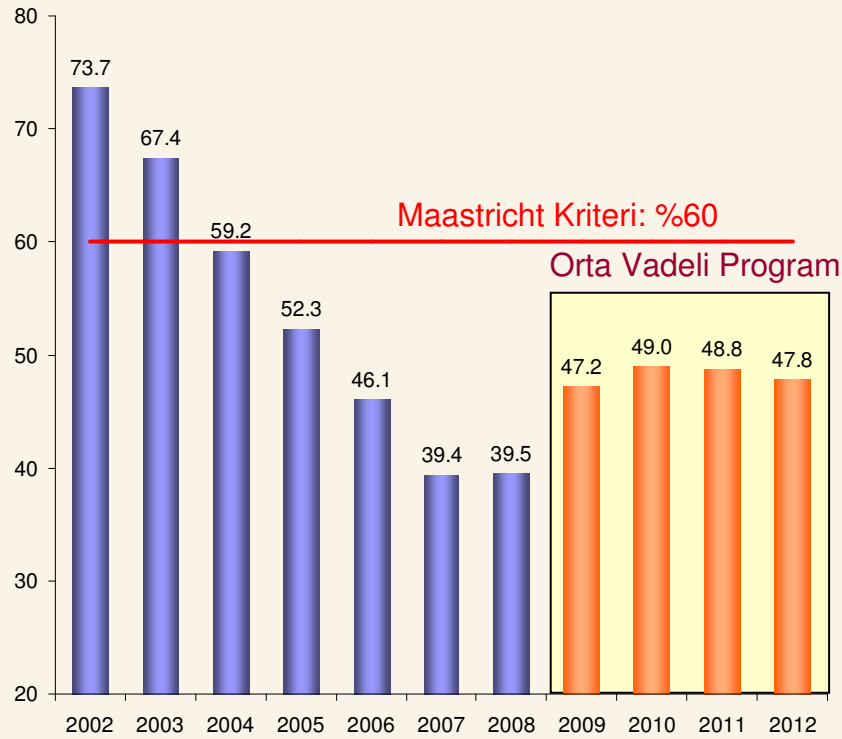

Kaynak: TÜİK, TCMB

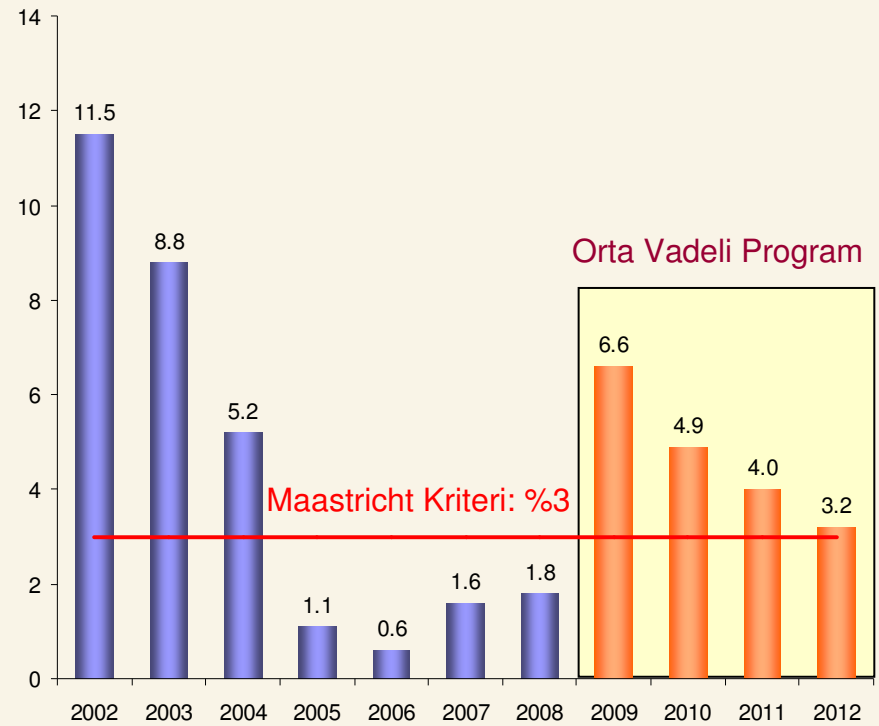
2002 Reformları ve Sonuçları

Avrupa Birliği Tanımlı Kamu Borcu ve Orta Vadeli Hedefler
(2002 – 2012, GSYİH'ye oranı, yüzde)

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, TCMB

Merkezi Yönetim Bütçe Açığı ve Orta Vadeli Hedefler
(2002 – 2012, GSYİH'ye oranı, yüzde)

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, TCMB

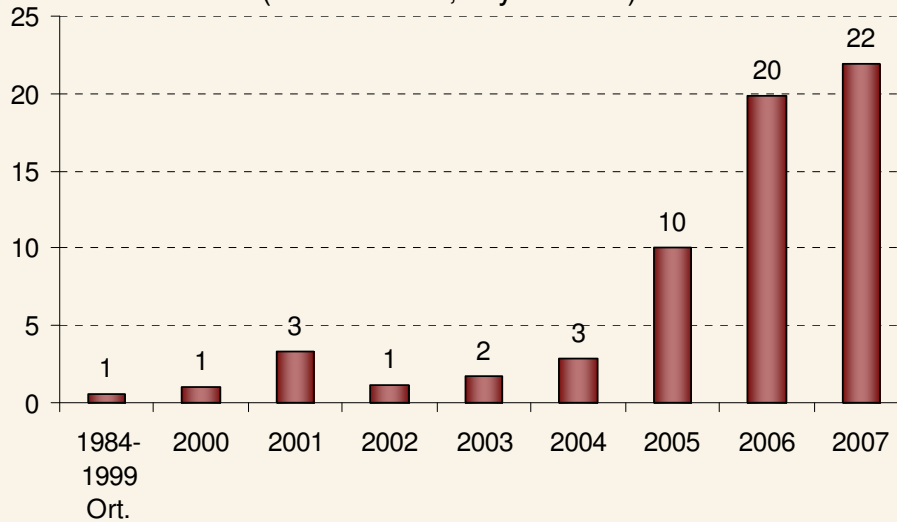
2002 Reformları ve Sonuçları

• Ödemeler Dengesi Finansman Kompozisyonunda Değişim

- Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyelik Perspektifi
- Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve diğer uzun vadeli sermaye girişleri
- Özelleştirmeler

Doğrudan Yabancı Yatırımlar

(1984 – 2007, Milyar Dolar)

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, TCMB

Özelleştirilen Başlıca Kurumlar (Özelleştirme İdaresi ve TMSF)

-İletişim

TÜRK TELEKOM, 6,55 milyar ABD Doları (Hisselerin %55'i)

TELSİM, 4,55 milyar ABD Doları (Hisselerin %100'ü) -

Telekomünikasyon

-Sanayi

TÜPRAŞ, 4,14 milyar ABD Doları (Hisselerin %51'i) - Petrol Rafinerisi

ERDEMİR, 2,77 milyar ABD Doları -

Demir-Çelik Endüstrisi

PETKİM, 2,04 milyar ABD Doları (Hisselerin %51'i)

-Bankacılık

HALKBANK, Halka Arz, 1,85 milyar ABD Doları (Hisselerin %25'i)

VAKIFBANK, Halka Arz, 1,27 milyar ABD Doları (Hisselerin %22'i)

-Medya, Yayıncılık

ATV-SABAH, 1,1 milyar ABD Doları

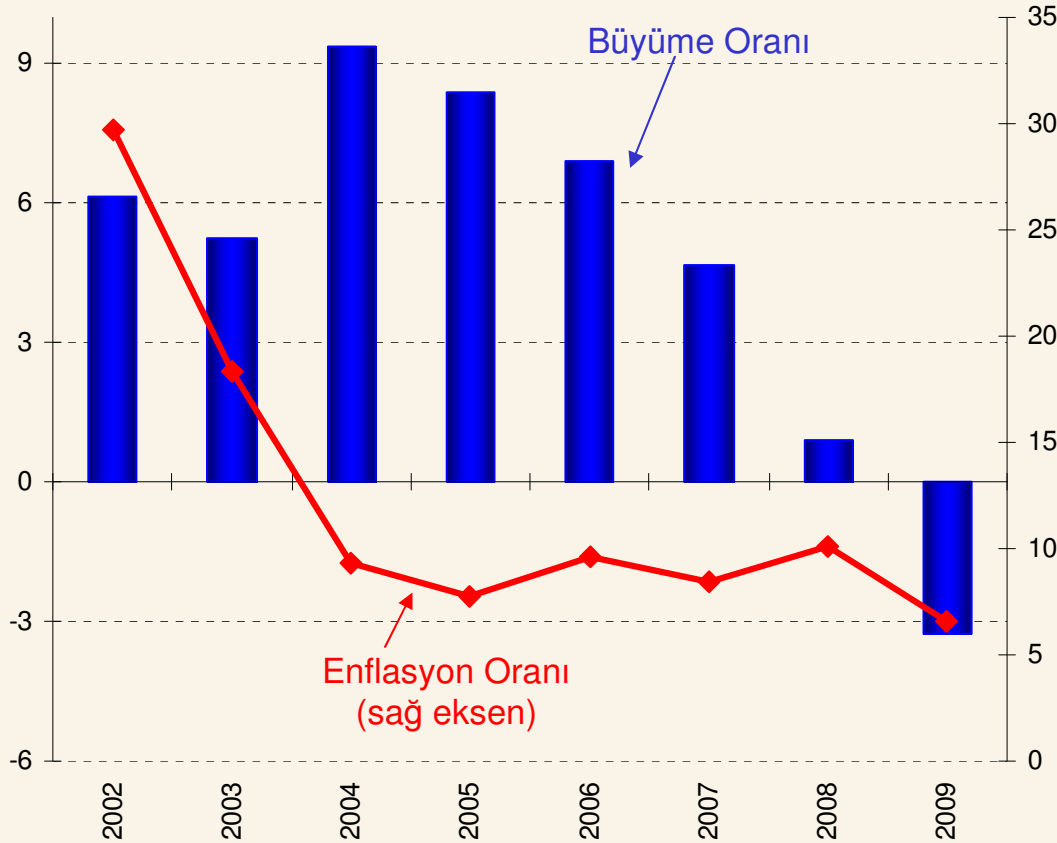
- Tütün, Sigara

TEKEL, 1,72 milyar ABD Doları (Hisselerin %100'ü)

2002 Sonrası Türkiye Ekonomisi

Büyüme* ve Enflasyon Oranı (1991 – 2009, yıllık yüzde değişim)

➤ 2002-07

Ortalama Büyüme: 6,79
Ortalama Enflasyon: 13,86

➤ 2008-09

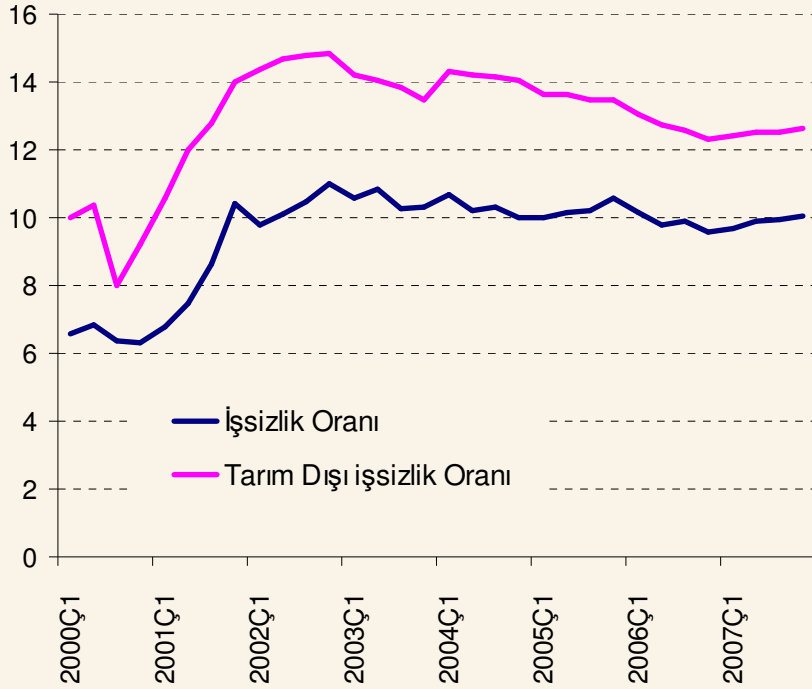
Ortalama Büyüme: -1,19
Ortalama Enflasyon: 8,30

* 2009 son çeyrek hariç
Kaynak: TÜİK, TCMB

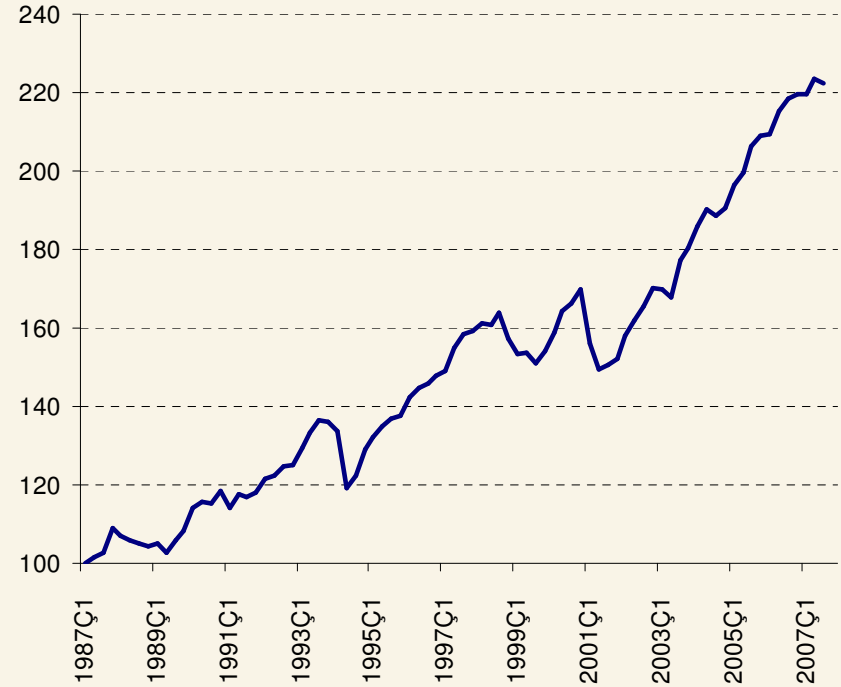
Normalleşmenin Maliyeti

İşsizlik Oranları*
(2000 1.Ç-2007 3.Ç, yüzde)

*Mevsimsellikten arındırılmış
Kaynak: TÜİK, TCMB

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla*
(1987 1.Ç – 2007 3.Ç, Sabit fiyatlar, 1987 =100)

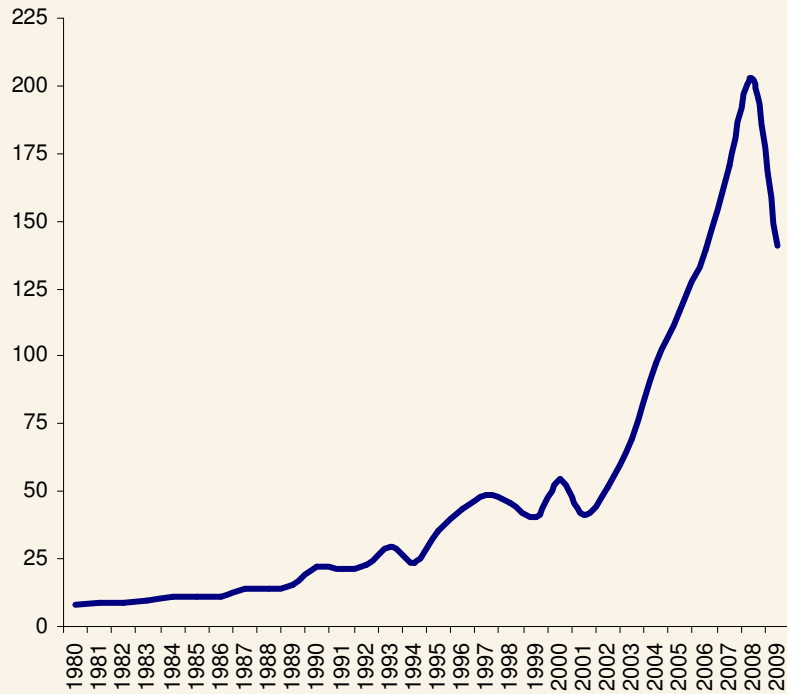

*Mevsimsellikten arındırılmış
Kaynak: TÜİK, TCMB

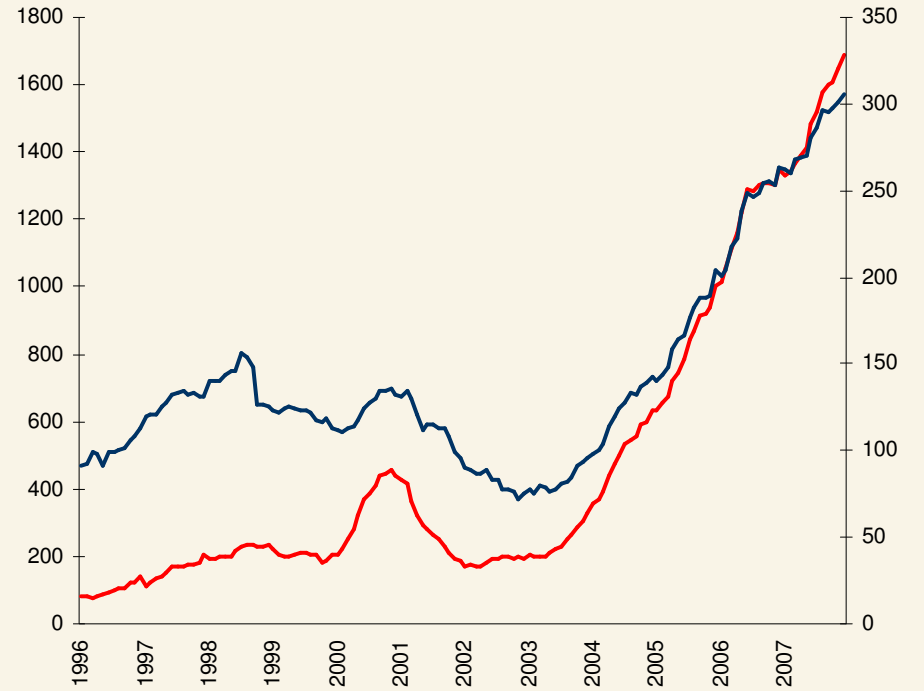
Normalleşmenin Maliyeti

İthalat
(1980–2009, milyar dolar)

Kaynak: TÜİK

Yurt içi ve Hanehalkı Kredi Hacmi
(1996–2007, 1996=100)

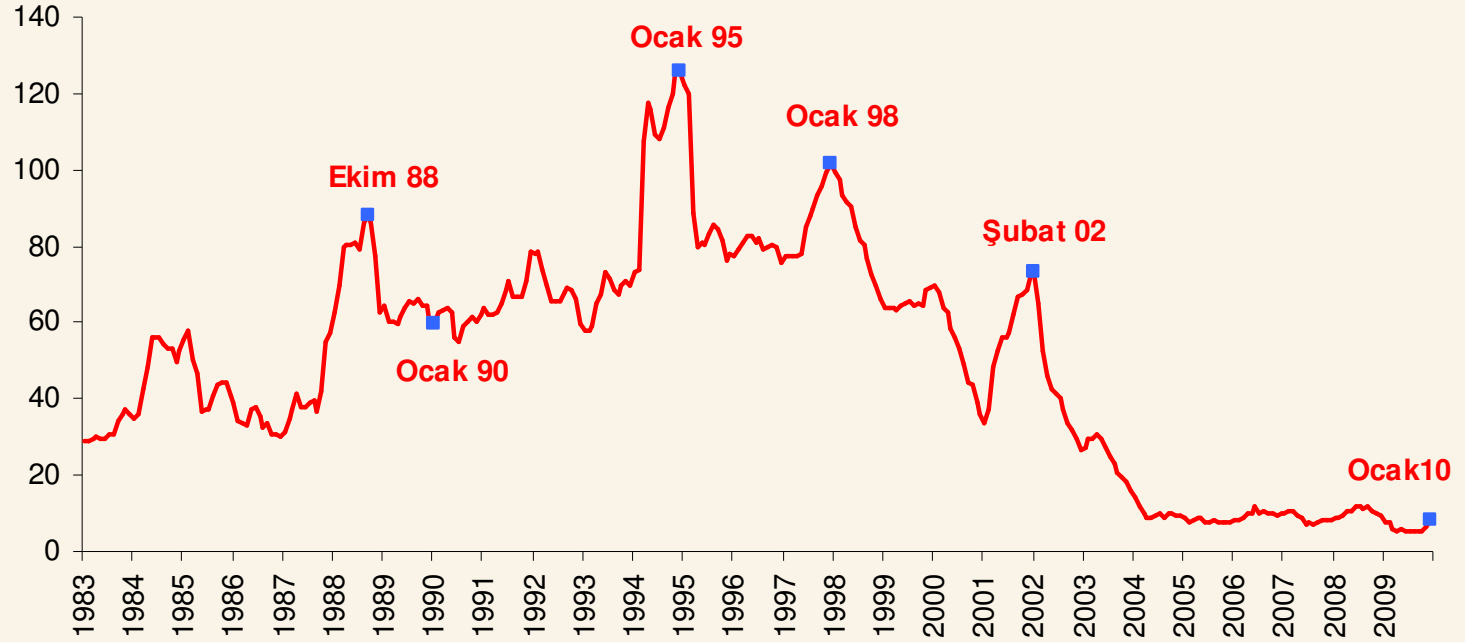

Kaynak: TCMB

Enflasyon Gelişmeleri

Yıllık Enflasyon Oranı*
(Ocak 1983 – Ocak 2010, yıllık yüzde değişim)

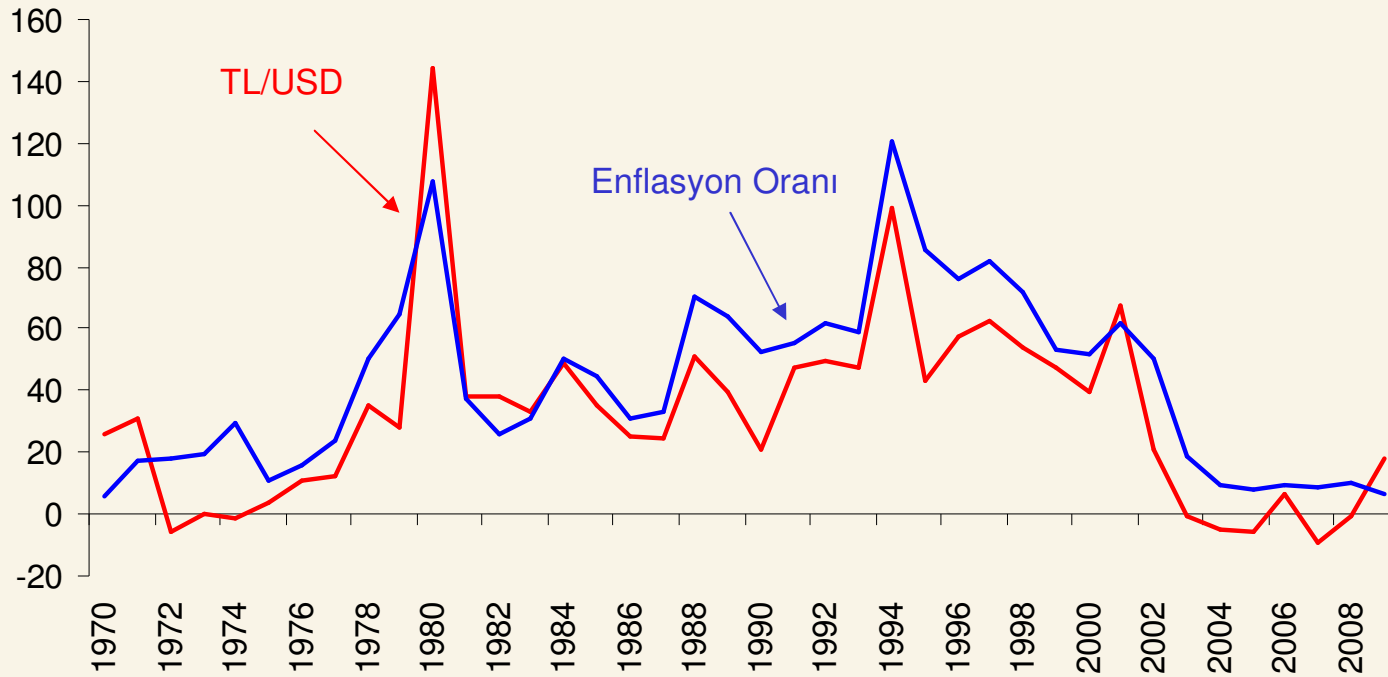
*1983-1987 dönemi için 1978-79=100, 1988-1994 dönemi için 1987=100, 1995-2004 dönemi için 1994=100 ve 2004 yılı sonrası için 2003=100 bazlı endeks kullanılmıştır.

Kaynak: TÜİK, TCMB

Enflasyon ve Döviz Kuru Gelişmeleri

Enflasyon Oranı ve TL/USD Döviz Kuru
(1970 – 2009, yıllık yüzde değişim)

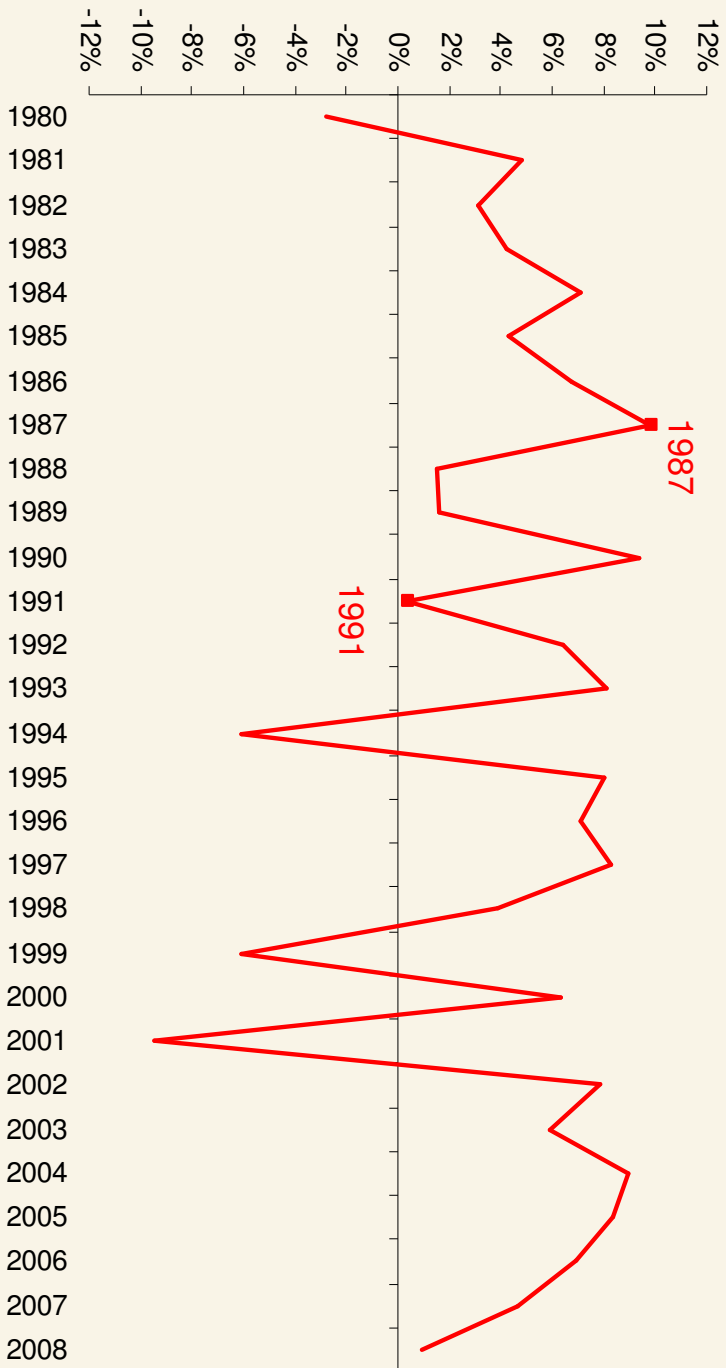
Kaynak: TÜİK, TCMB

Reel Büyüme Hızı

Reel Büyüme Hızı
(1980 – 2008, yüzde)

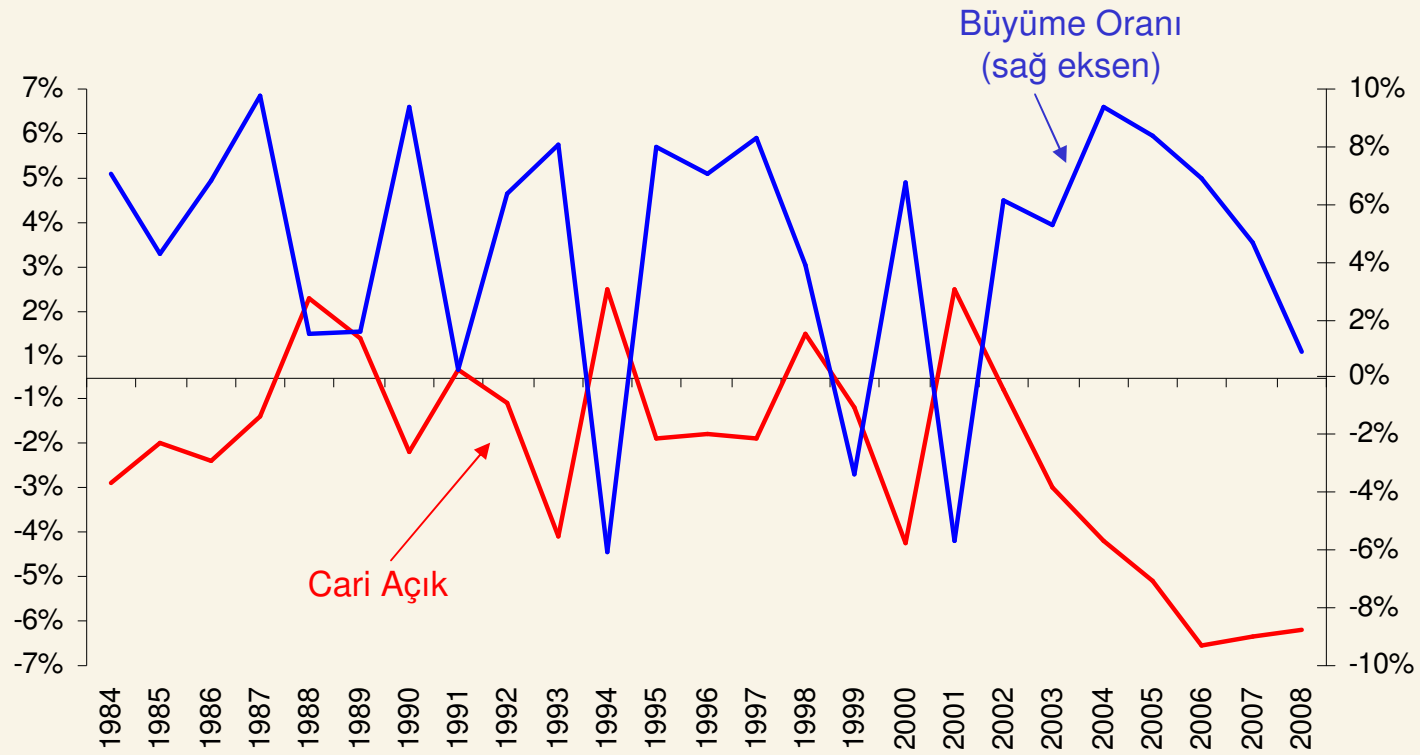

Kaynak: TÜİK, TCMB

Büyüme ve Cari Açık Gerçekleşmeleri

Büyüme Oranı ve Cari Açığın GSYİH'ye Oranı
(1984 – 2008, yüzde)

Kaynak: TÜİK, TCMB

Reformların Karşılaştırmalı Analizi

	Yapısal Değişim	Mali Disiplin	Kurumsal Yapı
1980-84 Programı	(a) Ekonominin Dışa Açılması (b) Liberalleşme	Eksik	Zayıf
1994 Programı	Dengeleyici	Zayıf	Zayıf
1999 Programı	(a) Dengeleyici (b) Bankacılık Reformu	Yeterli	Yeterli
2002 Programı	Ekonomide Tam Dönüşüm ve Yeniden Yapılanma	Sağlandı	Kapsamlı

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği Sunumu

Dr. M. İbrahim Turhan
Başkan Yardımcısı

10 Şubat 2010